

Szocio- lingvisztikai alapismeretek

7. A nyelvi megbélyegzés

7. A nyelvi megbélyegzés

fatikus funkció → csoportösszetartás, -kohézió

elszigetel más csoportoktól → MI : ŐK

etnocentrikus szindróma (etnocentrizmus)

7. A nyelvi megbélyegzés

Az etnocentrikus szindróma (etnocentrizmus)

Attitűdök és viselkedésformák a saját csoporttal szemben:

- Magukat erkölcsösnek és felsőbbrendűnek érzik
- A saját csoport értékeit univerzálisnak és belsőleg adottnak tekintik, saját szokásaikat mint eredendően emberit fogják fel
- Magukat erősnek tartják
- Elfogadják a lopás és a gyilkosság elleni szankciókat
- Engedelmeskednek a saját csoport hatóságainak
- A csoportjuk tagjaival együttműködnek
- Hajlandóak a csoport tagjai maradni
- Hajlandóak harcolni és esetleg meghalni a csoportért

7. A nyelvi megbélyegzés

Az etnocentrikus szindróma (etnocentrizmus)

Attitűdök és viselkedésformák az idegen csoporttal szemben:

- Az idegen csoportot megvetendőnek, erkölcsstelennek és alsóbbrendűnek tekintik
- Az idegeneket gyengének tartják
- Az idegen csoporttól megfelelő szociális távolságot tartanak
- Az idegen csoportot gyűlölik
- Elfogadják az idegen csoportban elkövetett lopás vagy gyilkosság esetleges büntetlenségét, elfogadnak olyan saját szankciókat, amelyek a lopást és a gyilkosságot elősegítik
- Nem működnek együtt az idegen csoport tagjaival

7. A nyelvi megbélyegzés

Az etnocentrikus szindróma (etnocentrizmus)

Attitűdök és viselkedésformák az idegen csoporttal szemben:

- Nem engedelmesskednek az idegen hatóságoknak
- Nem hajlandóak az idegen csoport tagjaivá válni
- Nem hajlandóak harcolni és meghalni az idegen csoportért
- Háborúban erkölcsös dolognak tartják az idegen csoport tagjait megölni
- Az idegen csoport mint rossz példa szolgál a gyermeknevelésben
- A különböző problémákért az idegen csoportot vádolják
- Félnek és nem bíznak az idegen csoportban

7. A nyelvi megbélyegzés

a nyelv felhasználható arra, hogy a nem a csoporthoz tartozókat segítségével *felismerjük*

(= megjelöljük, megbélyegezzük)

nyelvi megbélyegzés (nyelvi stigmatizáció)

eredendően nem negatív, inkább *adaptív*,

de már régóta ismerjük a negatív megbélyegzést:

7. A nyelvi megbélyegzés

Bírák könyve

5. És elfoglalák a Gileádbeliek Efraim előtt a Jordán réveit, és lőn, hogy mikor az Efraim közül való menekülők azt mondják vala: Hadd menjek által: azt kérdezték tőlük a gileádbeli férfiak, Efraimbeli vagy-é? És ha azt mondotta: nem!

6. Akkor azt mondák néki: Mondd: Sibboleth! És ha Szibbolethet mondott, mert nem tudta úgy kimondani, akkor megfogták őt, és megölték a Jordán réveinél, és elesett ott abban az időben az Efraimbeliek közül negyvenkétezer.

7. A nyelvi megbélyegzés

Honnan jön a nyelvi megbélyegzés?

- genetikusan örökölt nem lehet, hisz a nyelv nem genetikusan kódolt
- tanult (de örökölt megbélyegzéseink megalapozzák)

Örökölt megbélyegzés?

7. A nyelvi megbélyegzés

evolúciós pszichológia: örökölt megbélyegzés

Kurzban–Leary 2001:

a megbélyegzés kialakulásának **evolúciós oka van**
megbélyegzés = társadalmi kirekesztés, azaz

társas jelenség

a csoport számára fontos a

— társakkal való együttműködés (a rossz szociális partnerek kerülése)

— az együttműködő csoportokhoz való csatlakozás (a csoportok közötti verseny és kizsákmányolás miatt)

— a fertőző betegségek elkerülése

7. A nyelvi megbélyegzés

A nyelv mindhárom célra rendkívül alkalmas:

- társakkal való együttműködés
- az együttműködő csoportokhoz való csatlakozás

potyázók, kalandorok (kívülről érkező haszonlesők) felismerése, megbélyegzése

7. A nyelvi megbélyegzés

A nyelv mindhárom célra rendkívül alkalmas:

— a fertőző betegségek elkerülése

Fincher–Thornhill 2008:

a nyelvek és a vallások is töltnek be ilyen szerepet
(vö. még: monogámia)

bőrre való érzékenység → rasszizmus

7. A nyelvi megbélyegzés

a nyelv alkalmas a megbélyegzésre

a megbélyegzés adaptív (evolúciósan hasznos)

bizonytal a legkorábbi emberi csoportokban is volt nyelvi megbélyegzés — a nyelvi megbélyegzés egyidős a nyelvvel
vö. *barbár, német*

beszéd ↔ nem beszéd

a nyelvi megbélyegzés nem káros, amíg kölcsönös (illetve az emberi hülyeség mindig káros:)

7. A nyelvi megbélyegzés

Nemzetiségi problémák a belga vonatbaleset háttérében?

2001.03.29.

index

Belgiumban még nincs túl az életveszélyen az elmúlt negyedszázad legsúlyosabb vasúti balesetének egyik súlyos sérültje. Kedden nyolcan haltak meg, amikor a két szerelvény frontálisan összeütközött a híres egyetemi város, Löwen közelében. A szerencsétlenség háttérében állítólag nemzetiségi problémák állnak. A több nyelvű Belgiumban a tiloson áthaladó mozdonyvezető hibáját észlelő vallon vasútállomás alkalmazottja ugyanis riasztotta a következő, már flamand területen lévő kapcsolótermet, ám ott az ügyeletes lecsapta a telefont fölháborodván, hogy nem anyanyelvén szólt hozzá a veszélyt jelző kollegája, hanem franciául.

7. A nyelvi megbélyegzés

a nyelvi megbélyegzés nem káros, amíg kölcsönös

az egyensúlyi helyzet felborulása
a megbélyegzés közösségen belülrre kerülése

káros

Oka: az írásbeliség kialakulása

7. A nyelvi megbélyegzés

Nem hangjelölő írások: képírás (piktográfia),
fogalomírás (ideográfia)

írás ↔ beszéd

Hangjelölő írások: szótagírás, hangírás

helyes beszéd ↔ helytelen beszéd

nyelvhelyesség

7. A nyelvi megbélyegzés

nyelvhelyesség:

van jó nyelv és romlott nyelv, anyanyelvüket jól és rosszul használók

A jó nyelv: az elit és az írásbeliség nyelve

E gondolatok elterjesztője:

nyomtatás

iskola

kiteljesedése: a sztenderd(ek) kialakulásával

7. A nyelvi megkérdőjelezés

sztenderd

(standard, köznyelv, irodalmi nyelv, nemzeti nyelv)

1. A sztenderd mint eszmény
2. A sztenderd mint sajátos helyzetű dialektus (nyelvváltozat)
3. A sztenderd mint ideológiai konstruktum

Lanstyák István 2015. A standardizálás mint nyelvvalakító tevékenység. *Fórum Társadalomtudományi Szemle* 17: 27–56. (Kül. 28–32.)

7. A nyelvi megbélyegzés

1. A sztenderd mint eszmény („sztenderd a magasban”)

fölötte áll az összes többi nyelvváltozatnak: gazdag, kiművelt, szilárd, rugalmas, a folytonos tökéletesedés irányába halad

az egész nyelvet, a nyelv által pedig az egész nemzetet, sőt magát az (nemzet)államot reprezentálja;

kifejezi az adott etnikum sajátos gondolkodásmódját, lelki világát, történelmét és jelenét;

kultikus tisztelet övezi, a nyelvi bálványimádás tárgya

7. A nyelvi megbélyegzés

2. A sztenderd mint sajátos helyzetű dialektus („sztenderd a földön”)

reálisan, ténylegesen létező nyelvváltozat többnyire a társadalmi, kulturális, műveltségi vagy hatalmi elithez köthető, amelynek ez az anyanyelve, amely egyúttal a hatalom megőrzésének is eszköze társadalmi presztízse van

7. A nyelvi megbélyegzés

3. A sztenderd mint ideológiai konstruktum

(„sztenderd a fejekben”)

„mondva csinált” dolog = azáltal létezik, hogy beszélünk róla

a „sztenderd” „a valóságban” nem létezik, mégis van hatalma arra, hogy befolyásolja a konkrét diskurzusok megvalósulását (azaz a nyelvi eszközök kiválasztását)

7. A nyelvi megkérdőjelezés

A sztenderd jellegadó sajátosságai

1. Szabályozottság
2. Sokfunkciójúság (polifunkcionalizmus)
3. Nagyfokú ideologizáltság

7. A nyelvi megkérdőjelezés

nyelvhelyesség legfőbb terjesztője manapság:

iskola

nyelvművelés

társadalmi csoportok egyenlőtlenségét támogatja:

kártékony és veszélyes

„gettó-érv”

a nyelvi diszkrimináció rejtetten működik

ügynök-vizsgálat (matched-guise technique)

7. A nyelvi megbélyegzés

édes anyanyelv ↔ édesanya-nyelv

nyelvművelés:

áltudomány

bűncselekmény

2003. évi CXXV. törvény az egyenlő bánásmódról és az esélyegyenlőség előmozdításáról

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK

1. § Az egyenlő bánásmód követelménye alapján Magyarország területén tartózkodó természetes személyekkel, ezek csoportjaival, valamint a jogi személyekkel és a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetekkel szemben e törvény rendelkezései szerint azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell eljárni.

Hátrányos megkülönböztetés

8. §13 Közvetlen hátrányos megkülönböztetésnek minősül az olyan rendelkezés, amelynek eredményeként egy személy vagy csoport valós vagy vélt

a) neme,

b) faji hovatartozása,

c) bőrszíne,

...

f) anyanyelve,

...

miatt részesül kedvezőtlenebb bánásmódban, mint amelyben más, összehasonlítható helyzetben levő személy vagy csoport részesül, részesült vagy részesülne.

7. A nyelvi megbélyegzés

nyelvművelés:

áltudomány

bűncselekmény

(„A nyílt társadalmi diszkrimináció utolsó bástyája”)

lingvicizmus (nyelvi rasszizmus)

Ann Arbor-i per

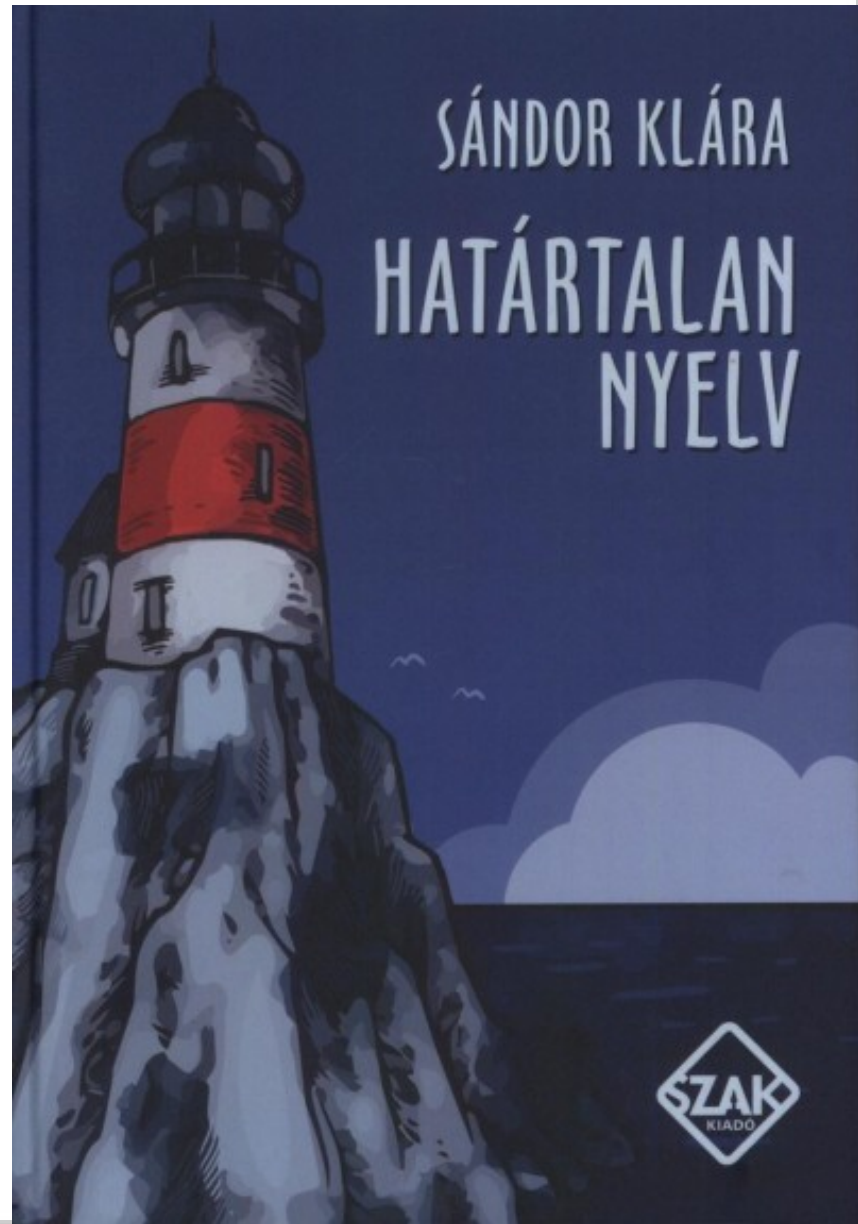
Nyelv és hatalom

Sándor Klára 2014.

A nyelv ereje.

In: Sándor Klára,
Határtalan nyelv.

Budapest, Szak Kiadó.
304–343.

Nyelv és hatalom

Szűcs Gábor 2016.
Ingyenélő férgek.
Nyelv és Tudomány,
2016. március 29.

HÉTKÖZNAPI METAFORÁK

Ingyenélő férgek

Féreg, patkányok, megszállók, gyilkosok, terroristák. Hogyan látjuk a migránsokat? Mennyiben befolyásolják a közbeszédben használatos metaforák a róluk való gondolkodásunkat?

Szűcs Gábor | 2016. március 29.

[A cikk a hirdetés után folytatódik](#)

Közel másfél éve foglalkoztatja Európát – így Magyarországot is – a közel-keleti térségből Európába tartó menekültek helyzete, az úgynevezett *migrációs válság*, ennek okai és ismert vagy lehetséges következményei. Az alapvetően geopolitikai kérdés kétségkívül minden egyes közvetlenül vagy közvetve érintett ország belpolitikai ügyévé is válik. Nem mindegy azonban, hogy az egyes kormányok, parlamenti pártok képviselői, valamint a média hogyan teszik a témát a közbeszéd, a nyilvános megszólalások és a köznapi társalgás részévé.

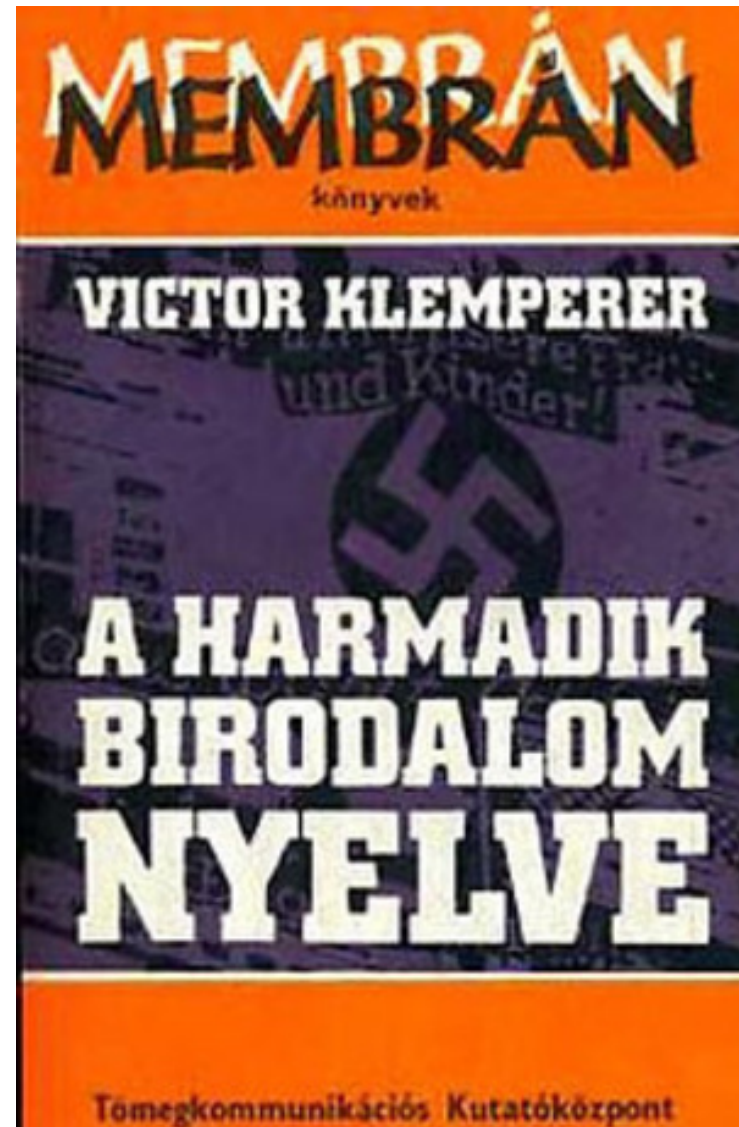

Menekültáradat

(Forrás: Wikipedia Commons / Official U.S. Navy Page / CC BY-SA 3.0)

Nyelv és hatalom

Klemperer, Victor 1984.
*A Harmadik Birodalom
nyelve.* Budapest,
Tömegkommunikációs
Kutatóközpont.

Nyelv és hatalom

Takács Boglárka 2013.
Hogyan kell szólítani
az ellenséget? (Náci
nyelvművelés). *Nyelv
és Tudomány*, 2013.
január 4.

NÁCI NYELVMŰVELÉS

Hogyan kell szólítani az ellenséget?

A Harmadik Birodalom megkísérelte eltüntetni az idegen szavakat a német nyelvből, de a náci törekvések kudarcot vallottak és a telefonból nem lett távbeszélő. Vannak, akik napjainkig sem adták fel a harcot – Németországban ma csak a szélsőjobbon hívják az internetet világhálónak!

Takács Boglárka | 2013. január 4.

A cikk a hirdetés után folytatódik

A Harmadik Birodalomban a nyelvhasználatot is aprólékosan szabályozták. Milyen volt a sajátos náci német nyelvváltozat? A náciak kézivezérelték a sajtót és külön szókészletet alakítottak ki maguknak, küzdöttek az idegen eredetű kifejezések ellen, de Hitler szóhasználata minden kritika felett állt...

Náci propagandaanyagok az elfoglalt Belgiumban

(Forrás: Wikimedia Commons / Deutsches Bundesarchiv, 1011-00011, Knopf / CC BY-SA 3.0)

Nyelv és hatalom

Czene Gábor–Trencsényi Zoltán 2016.
A Fidesz menthetetlen. *Népszabadság*,
2016. április 10.

A Fidesz menthetetlen

Ami a Fidesz-hívók számára szent és megkérdőjelezhetetlen beszéd, az az objektív szemlélőnek inkább fura repetitív sámánének. Vajon mi a titka a fideszes szómágiának, amely sok éve hatásosan bővíti a tömegeket? Mit mond erről a nyelvész, a szociológus, a kampányszakértő és az író?

Tetszik

Megosztás

2,3 E ember kedveli. Az ismerőseid közül te lehetsz az első.

*Aki szegény, az a legszegényebb,
Fázósságát odadja a télnek,
Melegét meg odadja a nyárnak,
Üres kedvét a puszta határnak.*

Nyelv és hatalom

plankog 2019.
A harc a gondolatainkért a nyelven keresztül zajlik.
444.hu, 2019.
augusztus 13.

tldr.

A harc a gondolatainkért a nyelven keresztül zajlik

plankog
2019. augusztus 13., kedd 6:56

„HA AZ EMBER NEM NYERI MEG A SAJÁT NYELVÉRT
VÍVOTT HARCOT, AKKOR NEM NYER A TARTALMAKRÓL
SZÓLÓ BIRKÓZÁSBAN SEM.”

Orbán Viktor **beszélt erről** a Kleine Zeitung című osztrák lapnak még májusban egy szokatlanul filozofikus interjúban. Orbán szerint nyugaton a liberálisok megkaparintották az olyan fogalmakat, mint a szabadság vagy a sajtószabadság, a kereszténydemokraták pedig veszítettek a nyelvi